

Ад перакладчыка

Своеасаблівае моўнае выпрабаванне. Але яно таго вартае

Цікавіцца скандынаўскай міфалогіяй я пачаў у сувязі з маёй працай: я выкладчык шведскай мовы. Чым больш пазнаёміўся з мовай, тым больш даведваешся пра гісторыю і культуру краіны. Так склалася, што некалькі гадоў таму мне давялося выкладаць міфалогію рамана-германскіх народаў. У першы год у мяне былі толькі семінары, таму я начытваў патрэбны матэрыял. Менавіта тады я і пазнаёміўся са «Старэйшай Эдай». Упершыню я прачытаў гэты тэкст па-руску ў зборніку, дзе пад адной вокладкай сабраныя «Беавульф», «Песня пра Нібелунгаў» і «Старэйшая Эда» (савецкая серыя «Бібліятэка сусветнай літаратуры» 1975 года). Але на той момант твор мяне не ўразіў, і доўгі час маім фаварытам была «Малодшая Эда» Сноры Стурлусана.

Аднак усё змянілася летась, калі ў Стакгольме я набыў апошні пераклад (2016 года) «Старэйшай Эды» выдатнага шведскага даследчыка і перакладчыка Лаша Лёнрота. Шведскі пераклад мне спадабаўся сваёй меладычнасцю. Было бачна: Лаш Лёнрот не засяроджваўся выключна на

выбудоўванні формы адмысловым чынам праз строгае выкананне правілаў алітэрацыі, але адчуў тэкст. Мяне больш за ўсё зацікавіла першая паэма зборніка — «Прароцтва вельвы». Я перачытаў чатыры існыя пераклады на рускую мову і зразумеў, што шведскі варыянт мне значна бліжэй і што ён выкананы менавіта так, як я сам адчуваю гэты тэкст. Так узнікла ідэя перакласці гэты твор самому, на беларускую мову.

На пераклад мяне натхніла яшчэ і музыка. А дакладней, з разуменнем таго, як варта перакладаць «Прароцтва», мне дапамагла творчасць Эйнара Сэльвіка, нарвежскага музыкі, вядомага па шматлікіх фолк-праектах (у першую чаргу «Wardruna»). Яго выкананне «Прароцтва» проста заварожвае. І я падумаў: хачу перакласці гэты тэкст так, каб яго можна было праспяваць.

З перакладам узнікала шмат цяжкасцяў. Адна з іх — розніца ў памеры слоў. Часта можа быць так, што ў старажытнаісландскай мове маем два склады на словазлучэнне, а ў беларускай — сем ці нават болей. Яскравы прыклад: «Valfodr» — хэйці Одзіна, што перакладаецца як «Бацька тых, хто загінуў», «Бацька памерлых». Канечне, можна было б замяніць даслоўны пераклад непасрэдна імем бога (Одзін), але ў гэтым выпадку знікла б вельмі яскра-

вая адметнасць эдычнай паэзіі. Таму было важна перадаць змест так, каб не згубіць істотнае.

Яшчэ адна складанасць заключаецца ў тым, што на сённяшні дзень існуе вельмі шмат інтэрпрэтацый асобных частак «Прароцтва вельвы». Адназначнасці тут няма і не можа быць, таму патрэбна было адчуць тэкст па-свойму, па-свойму яго зразумець. Можа, нават і перапісчык XIII стагоддзя не быў адназначна ўпэўнены, што той або іншы момант азначае. Таму часам не адну гадзіну даводзілася разбірацца: а пра што, уласна, гэтыя восем радкоў?

Увогуле, гэта была надзвычай складаная праца, якая патрабавала шмат часу і высілкаў, выкарыстання вялізнай колькасці слоўнікаў і даведнікаў па старажытнаісландскай мове, а таксама даследаванняў гістарычнага, культуралагічнага і лінгвістычнага кшталту. Своеасаблівае моўнае выпрабаванне. Але яно таго вартае. І хацелася б адзначыць, што больш за любыя пераклады мне, канечне ж, падабаецца сам арыгінал. Ён шыкоўны, ён старажытны,

ён найпрост цудоўны — менавіта такі, як ёсць. І, як бы парадасальна гэта ні гучала, ён жывы. І менавіта гэтую «жывасць» я і хацеў перадаць у перакладзе на беларускую мову.

Пераклада ўсёй «Старэйшай Эды» у планах няма. Проста калі да справы якасна і адказна падыходзіць, ёй трэба аддаць некалькі гадоў жыцця. А абы-як — з рускага перакладу — рабіць не хочацца. Магчыма, звярнуся яшчэ да «Прамоў Вафтрудніра», бо па змесце ў гэтай паэме шмат агульных момантаў з «Прароцтвам вельвы», і было б цікава параўнаць два творы. Але гэта, канечне, планы не на бліжэйшы час.

Я лічу, што ўся добрая замежная літаратура павінна гучаць па-беларуску. Каб у людзей быў выбар. Дзякаваць Богу, сёння з'яўляюцца якасныя пераклады добрых кніг на беларускую, але такое, на жаль, не так часта здараецца, і гэта заўжды падзея. Як зусім нядаўна адбылося з «Гары Потэрам». І хай падобных выпадкаў будзе значна больш!